

PLAATSNAMEN IN HET LATIJN, L. De Meuter, 1080 Brussel¹

Op de vlooiemarkt te Brussel tikte ik enkele jaren geleden een oud woordenboek op de kop, getiteld:

“Novum Dictionarium BELGICO-LATINUM ex optimis authorum monumentis et praesertim e dictionario regio R.P. Francisci POMEY, singulari methodo concinnatum & novo stylo hodierno orthographice dispositum, Antverpiae apud J. Grange, civitatis typographum.”

Voor wie het niet moest weten: met «Belgisch» wordt Vlaams bedoeld. Een datum van uitgifte is niet vermeld maar de kalender van de veranderlijke feestdagen die erin voorkomt vangt aan met 1762; men kan dus aannemen dat het boek van rond die tijd is.

In dit woordenboek vindt men:

1. Een «*Tabula festorum immobilium per annum* »; dat waren 37 vaste feestdagen per jaar; voeg daarbij nog de enkele veranderlijke feestdagen en men kan zeggen: de goeie ouwe tijd! Alle apostelen en evangelisten plus nog enkele andere heiligen hadden hun feestdag.
2. Het eigenlijk woordenboek Vlaams-Latijn, waaruit men leert hoe de taal sindsdien geëvolueerd is, niet alleen in de schrijfwijze maar ook in de woordenschat. Een paar voorbeelden: «nadeel» was nog «achterdeel»; «tachtig» kon ook nog «achtig» gezegd worden; een jongen die kon lezen, noemde men «eenen A-B-Cjongen ».
3. Een lijst van aardrijkskundige namen, getiteld: *Nomenclatura geographica belgico-latina nominum propriorum, urbium, regionum, fluviorum, insularum, montium & populorum, ex variis authoribus desumpta, locorumque situm dilucide explanans*. Hierover verder meer.
4. Een lijst van vreemde woorden: *Appendix vocabulorum forensium, tam e latino quam gallico idiomate composita*; het zijn er ongeveer 3.200.
5. Een lijst van voornamen met al hun afkortingen en daarnaast de Latijnse vertaling. Zeer interessant voor genealogen. Zo ziet men o.a. dat «Wachtelaar» een voornaam is die «Vigilius» betekent, dat «Ganke» van Gaugericus komt en «Gouden» van Chrysanthus.

¹ Kopie uit VLAAMSE STAM, vol. 12, nummer 1, januari 1976.

De lijst van aardrijkskundige namen

In het voorwoord van het woordenboek wordt deze lijst als volgt aangekondigd: «*Met groote moeyte zijn ook in dit Werk uyt Moreri, Tillemont en andere Wereld-beschrijvers vergadert ende gestelt een menigte van Rijken, Eylanden, Provinciën, Steden, Rivieren, etc. Benevens een korte Uytlegginge, waer, en in welke Landschappen dezelve gelegen zijn, die noyt op dusdanige maniere gedrukt zijn geweest.*»

Deze lijst bevat ongeveer 800 plaatsnamen, eerst in het Vlaams, dan de Latijnse vertaling met opgave van de genitief-vorm en het geslacht, en daarna een korte uitleg.

Een voorbeeld: *Aerschot: Aresacum vel Arschotum, g.ti.n.g. (dit is: genitief Arschoti, neutralis generis) een hertogdom en stad in Brabant.*

Uit bedoelde lijst heb ik geëxcerpeerd wat mij voor genealogen van hier het belangrijkste voorkomt; namelijk de steden en gewesten van België en de ons omringende landen (Benelux, Frankrijk en Duitsland). Ik heb hierbij ook weggelaten de namen die zonder meer duidelijk zijn, bv. Albia (Albi), Amerfordia (Amersfoort), Ingolstadium (Ingolstadt).

Daar het er voor genealogen om te doen is een Latijnse aardrijkskundige naam te identificeren, heb ik de volgorde omgekeerd, dus: 1. Latijnse benaming; 2. Vlaamse benaming; 3. uitleg.

In de Vlaamse benaming en de uitleg heb ik enkel de spelling gemoderniseerd. De uitleg moet dus gezien worden in de toenmalige situatie.

A

Abudiacum: Abbach, stad in Duitsland
Abbatis villa: Abbeville, stad in Picardië
Advaticum: Tongerlo, abdij in Brabant
Agenticum: Sens, hoofdstad in Frankrijk
Aginum: Agen, hoofdstad van Guyenne
Alba sabusiana: Wissembourg (Weissenburg), stad in de Elzas
Alenconium: Alençon, stad in Normandië
Altorsium: Altdorf, stad in Duitsland
Ambianum: Amiens, stad in Picardië
Andegavum: Angers, hoofdstad van Anjou
Andes: Anjou, hertogdom in Frankrijk
Andomatum: Langres, stad in Champagne
Angia: Edingen (Enghien), stad in Henegouwen
Angolisma: Angoulême, stad in Frankrijk
Antennacum: Andernach, stad in Duitsland
Antipolis: Antibes, stad in Provence
Antissiodorum: Auxerre, stad in Boergondië
Aqua augustae: Dax, stad in Gascogne
Aqua mortuae: Aigues-Mortes, stad in Narbonnais
Aqua sextiae: Aix, hoofdstad van Provence
Aqua veteres: Oudewater, stad in Holland
Aquisgranum: Aken (Aachen), stad in Duitsland
Aquitania: Guyenne, stad en hertogdom in Frankrijk
Arae bachi: Bacharach, stad in Duitsland
Arae flaviae: Nordlingen, rijksstad in Schwaben
Arausio: Orange, stad en prinsdom in Provence
Arelate: Arles, stad in Narbonnais
Arenacum: Arnhem, stad in Gelderland
Aresacum: Aarschot, hertogdom en stad in Brabant
Argentino: Straatsburg, bisdom en hoofdstad van de Elzas
Argentoratum: zie Argentino
Arlunum: Aarlen (Arlon), stad in Luxemburg

Armorica: Bretagne, landschap in Frankrijk
Avenio: Avignon, stad in Provence
Arvernia: Auvergne, gewest in Frankrijk
Ascalingium: Hildesheim, stad en bisdom in Nedersaksen
Asciburgium: Duisburg, stad in « Bergsland »
Atrebatum: Arras, hoofdstad van het graafschap Artois
Aureatum: Eichstaett, stad in Duitsland
Aurelia: Orléans, hoofdstad van de provincie van die naam
Augusta veromanduorum: St. Quentin, stad in Picardië
Augusta vindelicorum: Augsburg, stad in Duitsland
Augustodunum: Autun, stad in Boergondië

B

Bajocae: Bayeux, stad in Normandië
Bancona: Oppenheim, stad in Duitsland
Barroducūm: Bar-le-Duc, stad in Lorreinen
Batavodurum: Duurstede, st. in Gelderland
Belliolum: Belle (Bailleul), stad in Vlaanderen
Belnae: Beaune, stad in Boergondië
Bellovacum: Beauvais, bisschoppelijke stad en graafschap in Frankrijk
Benearnia: Béarn, provincie in Frankrijk
Bibrax: Braine, stad in Frankrijk
Bituriges: Berry, hertogdom in Frankrijk
Biturigium: Bourges, hoofdstad van Berry in Frankrijk
Blasae: Blois, stad in Frankrijk
Blisia: Bilzen, stad in 't land van Luik
Bodobriga: Boppard, stad in Duitsland
Boji: Brouillonais, provincie in Frankrijk
Bononia: Boulogne, stad in Picardië
Brigantium: Briançon, stad in Dauphiné
Brivas: Brioude, stad in Auvergne
Burdegala: Bordeaux, hoofdstad van Guyenne
Buscodunum: 's Hertogenbos, stad en meierij in Nederland

C

Caballium: Chêlons-sur-Saône, stad in Boergondië
Cabillonum: zie Caballium
Cadomum: Caen, stad in Normandië
Cadurcium: Quercy, provincie in Frankrijk
Cadurcum: Cahors, hoofdstad van Quercy in Frankrijk
Caesaromagus: Beauvais, stad in Picardië
Calciaci: Kalkar, stad in Kleefland
Caletum: Calais, stad en zeehaven in Picardië
Calidobecum: Coudebec (lez Elbeuf) stad in Normandië
Calvus mons: Chaumont, stad in Frankrijk
Camberium: Chamberry, hoofdstad van Savoie
Cameracum: Cambrai, stad en aartsbisdom in Nederland, nu onder Frankrijk
Campania: Champagne, provincie in Frankrijk
Cantabria: Biscaya, landschap in Navarre
Caprica: Kaprijke, dorp in Vlaanderen
Caritas: Charité, stad in Frankrijk
Carnotum: Chartres, hoofdstad van de provincie Chartres
Carnutum: zie Carnotum
Caroburgus: Cherbourg, stad in Normandië
Carolopolis: Charleville, stad in Champagne
Caroloregium: Charleroi, stad in Henegouwen
Cassandra: Kadzand, eiland en dorp in Vlaanderen

Catalaunum: Chêlons-sur-Marne, stad in Champagne
Cattium: Kats, stad in Zeeland
Cattovicus: Katwijk, dorp in Holland
Cattimeliboci: Katzenelnbogen, stad in Hessen
Caucoliberis: Collioure, stad in Roussillon
Caudebeca: Caudebec (lez-Elbeuf), stad in Normandië
Cenomanum: Le Mans, hoofdstad van het hertogdom Maine in Frankrijk
Chimacum: Chimay, stad en prinsdom in Henegouwen
Cibinium: Hermannstadt, hoofdstad van Zevenbergen
Clivia: Kleve, stad en hertogdom in Duitsland
Colonia Agrippina: Keulen, aartsbisdom, rijksst. en univers. aan de Rijn
Compendium: Compiègne, stad op de Oise in 't eiland van Frankrijk
Condate: Rennes, hoofdstad van Bretagne in Frankrijk
Condetum: Cohdé, stad in Henegouwen
Condivineum: Nantës, stad, bisdom en universiteit in Bretagne
Confluentia: Koblenz, stad in Duitsland
Connacum: Cognac, stad op de Ch aren te
Constantia: Konstanz, vrijstad in Duitsland
Constantia castra: Coutances, stad in Normandië
Contiacum: Conty, prinsdom in Picardië
Convenae: Cominges, graafschap in Frankrijk
Corbeja: Corbie, stad in Picardië
Corbolium:-Corbeil, stad in Frankrijk
Covinum: Couvin, stad in 't land van Luik
Cutracum: Coutra, stad in Frankrijk

D

Dantiscum: Dantzig, zeehaven en hoofdstad van Pruisen
Delphinatus: Dauphiné, provincie in Frankrijk
Depa (Deppa): Dieppe, stad en haven in ' Normandië
Dionantum: Dinant, stad in 't bisdom Luik
Diospurhum: Duisburg, stad in Nederland
Divio: Dijon, hoofdstad van Boergondië
Docquemum: Dokkum, stad in Friesland
Donavertia: Donauwoerth, stad in Duitsland
Donsa: Deinze, stad in Vlaanderen
Dordracum: Dordrecht, stad in Holland
Drocum: Dreux, stad in 't land van Chartres
Duacum: Douai, stad en universiteit in Vlaanderen

E

Ebroicae: Evreux, stad in Normandië
Ebrodunum: Embrun, stad in Dauphiné
Eburones: Luikenaars (zie ook: Leodiensis)
Embrica: Emmerich, stad in Kleefland

F

Falcoburgum: Valkenburg, stad in de drie landen van Overmaas
Francodalia: Frankental, stad in de Palts

G

Gallia narbonensis: Languedoc, landschap in Frankrijk
Gedanum: Dantzig, zeehaven en hoofdstad van Pruisen
Gemblacum: Gemblours (Gembloux), stad en abdij in Brabant
Gergovia: Moulins, hoofdstad van Bourbon
Gessoriacum: Boulogne, stad in Picardië

Glanum: Gap, stad in Provence
Gratae portus: Havre de graee, Le Havre, stad en haven in Normandië
Gratianopolis: Grenoble, hoofdstad van Dauphiné
Grimes: Renen, een stad in 't Stift van Utrecht

H

Haga(e)comitis: 's Gravenhage, stad in Holland
Hannonia: Henegouwen, graafschap en één van de 17 prov. v. Nederland
Hanovia: Hanau, stad in Duitsland
Hasbania: Haspengouw, gewest van 't land van Luik
Herbipolis: Wuerzburg, hoofdstad van Frankenland

I

Illuro: Oléron, bisschoppelijke stad in Béarn
Insulae: Rijsel (Lille), stad in Vlaanderen

J

Juliobona: Honfleur, stad in Normandië

L

Laudunum: Laon, stad in Picardië
Legia: Luik, hoofdstad, bisdom en prinsdom in Nederland
Lendium: Lens, stad in Artois
Lemovicum: Limoges, hoofdstad van Limousin
Leodium: Luik, hoofdstad, bisdom en prinsdom in Nederland
Lexovium: Lisieux, stad, in Normandië
Liburna: Livourne, stad in Frankrijk
Limovicum: Limousin, landschap van Frankrijk
Lipsia: Leipzig, stad en universiteit in Duitsland
Loënsis comitatus: Graafschap Loon in 't bisdom Luik
Loscastrum: Loon, stad en graafschap in 't bisdom Luik
Lossensis comitatus: zie Loënsis comitatus
Lugdunum: Lyon, hoofdstad en aartsbisdom in Frankrijk
Lugdunum batavorum: Leiden, stad en universiteit in Holland
Lumbarium: Lombez, stad in Frankrijk
Lusa: Leuze, stad in Henegouwen
Lutetia: Parijs, hoofdstad van Frankrijk

M

Malbodium: Maubeuge, stad in Henegouwen
Mammaingia: Memmingen, keizerlijke stad in Schwaben
Marcenae: Marchienne, stad en abdij in Waals Vlaanderen
Marcodurum: Dueren, stad in 't land van Juelich
Marpurgum: Marburg, stad in Hessenland
Massilia: Marseille, stad en zeehaven in Provence
Matisco: Macon, stad in Boergondië
Megaloburgum: Mecklemburg, hoofdstad en hertogdom in Duitsland
Melodunum: Melun, stad en graafschap in Frankrijk
Metae: Metz, bisdom en hoofdstad in Lorreinen
Metelliburgum: Middelburg, hoofdstad van Zeeland
Misnia: Meissen, stad in Duitsland
Moguntia: Mainz, st., keurvorstendom en aartsbisdom in Duitsland
Monachium: Muenchen, hoofdstad van 't hertogdom Beieren
Monasterium: Muenster, hoofdstad van Westfalen in Duitsland
Mons albanus: Montauban, stad in Guyenne
Mons pessulanus: Montpellier, stad in Languedoc

Montes: Bergen (Mons), hoofdstad van Henegouwen

Mosacum: Maaseik, stad in 't bisdom Luik

Mosae trajectum: Maastricht, sterke stad op de Maas, welkers regering is Luiks en Brabants

Muda: Muiden, stad in Holland

N

Nemausus: Nîmes, stad in Languedoc

Nimeracum: Lens, stad in Artois

Novesium: Neuss, stad in Duitsland

Noviodunum: Noyon, stad in Picardië

Noviomagum: Nijmegen, stad in Gelderland

O

Oenopotium: Innsbruck, hoofdstad van Tirol

Orolanum: Arlon, stad in 't hertogdom Luxemburg

P

Palum: Pau, hoofdstad van Béarn in Frankrijk

Parthenopolis: Magdeburg, aartsbisdomstad in Nedersaksen

Patavia: Passau, vrije rijksst. en bisdom in Duitsland

Perviciacum: Perwez, heerlijkheid en stad in Brabant

Petropolis: Steenbergen, stad in Brabant

Philippopolis: Philippeville, stad in Henegouwen

Pictavium: Poitiers, hoofdstad van Poitou en universiteit in Frankrijk

Pictavorum regio: Poitou, provincie van Frankrijk

Pictonum: Poitou, provincie van Frankrijk

Pontisara: Pontoise, stad in Frankrijk

Portus iccius: Calais, haven in Picardië

Portus morinus: Calais, haven in Picardië

Privatium: Privas, stad in Frankrijk

R

Raceburgum: Ratzeburg, stad en kasteel in Saksen

Ratisbonna: Regensburg, rijksst. en bisdom in Duitsland

Regiomontium: Koenigsberg, hoofdstad in Pruisen

Remi: Reims, stad, aartsbisdom en universiteit in Champagne

Ricomagum: Riom, stad in Auvergne

Rotomagus: Rouen, hoofdstad van Normandië, in Frankrijk

Rupellae: La Rochelle, hoofdstad en zeehaven in Frankrijk

Ruscionensis comitatus: Roussillon, graafschap in Frankrijk

S

Salmurinum: Saumur, stad in Anjou in Frankrijk

Santones: Saintonge, provincie in Frankrijk

Sancti: Xanten, stad in Kleefland

Sanctones: Saintes, hoofdstad van Saintonge

Senones: Sens, hoofdstad in Frankrijk

Servesta: Zerbst, stad en graafschap in Duitsland

Silva ducis: 's Hertogenbos, stad in Nederland

Silvanestum: Senlis, stad in Frankrijk

Spernona: Epernon, stad in Frankrijk

Spinella: Epinal, stad in Frankrijk

Sturii: Stavoren, stad in Friesland

Sudatum: Soest, stad in Duitsland

Suevia: Schwaben, provincie in Duitsland

Suolli: Zwolle, stad in Overijssel

T

Taxandria: Kempen, landstreek in Nederland
Taxandrum: Tessenderlo, stad in 't bisdom Luik
Teneramunda: Dendermonde, stad in Vlaanderen
Terevana: Théroouanne, stad in Artois
Thenae: Tienen, stad in Brabant
Thermae helvetiorum: Baden, stad en markgraafschap in Duitsland
Tiberiacum: Bergeik, een plaats in Brabant
Tolanium (Tolenium): Toulon, stad en zeehaven in Provence
Tornacum: Doornik (Tournai), stad in Vlaanderen
Toxandria: Visé, stad in 't land van Luik
Trajectum superius: zie Mosae trajectum
Trajectum obtricense: zie Mosae trajectum
Trajectum ad Rhenum: Utrecht, hoofdstad en provincie van Nederland
Transisulania: Overijssel, provincie van de Verenigde Nederlanden
Transylvania: zie Transulania
Treceae: Troyes, hoofdstad in Champagne
Tremonia: Dortmund, stad in Westfalen
Treviri: Trier, stad, aartsbisdom en keurvorstendom in Duitsland
Trevoltium: Trévoux, hoofdstad in Frankrijk
Tridentum: Trente, bisdom en hoofdstad van Tirol
Trudonopolis: St.-Truiden, stad in 't bisdom Luik
Tuitium: Deutz, stad over de Rijn bij Keulen
Turonum: Tours, hoofdstad van het landschap van die naam

U

Ubii: Keulenaars
Ulmania: Altdorf, stad in Duitsland
Ultrajectum: Utrecht, hoofdstad en provincie van de Verenigde Nederlanden

V

Vada: Wageningen, stad in Gelderland
Valesium: Valois, hertogdom in Frankrijk
Vascones: inwoners van Gascogne, provincie van Frankrijk
Velavia: Veluwe, gewest in Gelderland
Verodunum: Verdun, stad in Lorreinen
Veromandui: Vermandois, hertogdom in Picardië
Vesuna: Périgueux, hoofdstad van Périgord
Vesuntio: Besançon, stad in Franche-Comté
Vetera castra: Xanten, stad in Kleefland
Vindocinum: Vendôme, stad en hertogdom in Frankrijk
Vismaria: Weimar, stad in Duitsland

W

Walachria: Walcheren, eiland in Zeeland